

**NOWE DOKUMENTY NIEMIECKIE
O PIERWSZYCH DNIACH
HITLEROWSKIEJ OKUPACJI BYDGOSZCZY
(5—9 września 1939 r.)**

UWAGI OGÓLNE

W latach 1973 i 1974 krajową prasę codzienną obiegł komunikat PAP zawierający pierwsze informacje o zespole zwęglonych dokumentów niemieckich, które ujawnili, w trakcie prac budowlanych w Słubicach, robotnicy budowlani. Podczas przygotowywania wykopów pod fundamenty nowego budynku przy ul. W. Piecka, czerpak koparki wydobyl z ziemi metalową, skorodowaną kasetę. Rozsypała się ona przy upadku z urobkiem. Jej wnętrze zawierało plik zwęglonych dokumentów niemieckich. Część z nich uległa zniszczeniu w miejscu ich znalezienia. Pozostałość robotnicy budowlani dostarczyli do KPMO w Słubicach, skąd funkcjonariusze MO przekazali je do OKBZH w Zielonej Górze. Cały (ocalały) zbiór poddany został szczegółowym oględzinom w Wydziale Kryminalistyki KWMO w Zielonej Górze, a następnie koniecznym czynnościom zabezpieczającym (konserwatorskim).

Od pierwszych publikacji prasowych zbior ten określono mianem „zespołu słubickiego” i pod tym hasłem będzie on prawdopodobnie funkcjonował w historiografii II wojny światowej.

Spśród 400 kart zwęglonych dokumentów, 100 kart związanych było z pierwszą dekadą września 1939 r. w Bydgoszczy. Połowę z nich zabezpieczono w sposób trwały, a 14 — jak się wydawało najistotniejszych — przygotowano do druku.

Od odkrycia, zabezpieczenia i odczytania, a także opracowania dokumentów tworzących zespół słubicki minęło kilka lat. Oddając je obecnie do rąk czytelnika, czynimy to głównie z dwu powodów.

Po pierwsze są to dokumenty dotąd nieznanne, unikalne. Szczupłość źródeł odnoszących się bezpośrednio do zdarzeń z września 1939 r. w Bydgoszczy, będących przedmiotem kontrowersji nie tylko polsko-niemieckich, ale także wśród naukowców polskich, nakazuje publikowa-

nie każdego nieznanego dotąd dokumentu poszerzającego bazę źródłową.

Po drugie, dostęp do informacji o zdarzeniach dla bytu narodowego znaczących, zwłaszcza gdy są one przedmiotem spekulacji i formułowanych na doraźny użytek programów propagandowych, powinien być powszechny. Informacje źródłowe o takich zdarzeniach powinny funkcjonować w możliwie najszerszym obiegu społecznym.

1. WPROWADZENIE

Czy publikowane dokumenty oświetlają w nowy sposób dywersję mniejszości niemieckiej w Bydgoszczy (3.IX.1939 r.) na tyłach wojsk polskich i kontrakcję Polaków, a więc czy stanowią przyczynek do badań nad mitem o tzw. „Bromberger Blutsonntag”; czy też, być może, stanowią one nieznaną dotąd materiał źródłowy przydatny do badań nad losami Polaków po wkroczeniu do Bydgoszczy wojsk niemieckich we wrześniu 1939 r.

Na postawione pytania odpowiedzieć należy twierdząco, z tym wszakże zastrzeżeniem, że oświetlają one w sposób nowy i znaczący martyrologię polskiej ludności Bydgoszczy w pierwszej dekadzie września 1939 r. Mitu tzw. krwawej niedzieli nie tyczą one bezpośrednio. Dla badań tego problemu posiadają więc wyłącznie walor źródeł pośrednich.

Masowe aresztowania, pacyfikacja dzielnic, łapanki uliczne, rozstrzelanie kilkuset obywateli polskich — wśród nich zakładników, także na osobisty rozkaz Hitlera, to tylko ułamek martyrologii bohaterskich cywilnych obrońców Bydgoszczy i całej ludności polskiej tego miasta.

Około 100 członków Straży Obywatelskiej uwięziono w Stalagu VIII C w Koninie Żagańskim już we wrześniu 1939 r. i tam rozstrzelano.

Jak w innych przypadkach zbrodni hitlerowskich tak i w odniesieniu do Bydgoszczy zasadnie przypuszczać należy, iż sprawcy nie tylko nie dokumentowali ich w sposób szczegółowy, a jeżeli nawet, zadbali o to, by dowody tych zbrodni nie ocalały¹. Stąd szczupłość dostępnych źródeł i wartość publikowanego zbioru.

Poszczególne dokumenty tworzące „zespół słubicki” zróżnicowane

¹ Problematykę hitlerowskiej okupacji Bydgoszczy omawiają m. in. następujące opracowania:

T. Esman, W. Jastrzębski, *Pierwsze miesiące okupacji hitlerowskiej w Bydgoszczy w świetle źródeł niemieckich*, Bydgoszcz 1967;

Sz. Datner, *Z dziejów dywersji niemieckiej w czasie kampanii wrześniowej. Kontrakcja polska w Bydgoszczy 3 września 1939 r.* „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1959, nr 2, 4.

W. Jastrzębski, *Terror i zbrodnia. Eksterminacja ludności polskiej i żydowskiej w rejencji bydgoskiej w latach 1939—1945*. Warszawa 1974.

są pod względem zasobu i wartości poznawczej informacji, jakie zawierają. Niewątpliwie najcenniejszymi są trzy spośród nich:

- rozkaz komendantury nr 1 z 5.IX.1939 r., sygnowany podpisem gen mjr Fhr. von Gablenza;
- rozkaz komendantury nr 2 z 5.IX.1939 r.;
- zawierająca 65 nazwisk lista przedstawicieli inteligencji polskiej, duchowieństwa, zamożnego rzemiosła, działaczy gospodarczych, przeznaczonych do natychmiastowego internowania. Większość tych osób poniosła śmierć.

Dokumentami odnoszącymi się do całego Pomorza Gdańskiego są rozporządzenia wydane przez szefa administracji cywilnej przy 4 armii niemieckiej, Fritza Hermana. I w tych dokumentach mówi się także o aresztowaniach przedstawicieli ludności polskiej w Bydgoszczy.

Są wśród publikowanych dokumenty podpisane przez kata Bydgoszczy, Kampego.

2. ZABEZPIECZENIE, ODCZYTANIE I PRZYGOTOWANIE DO DRUKU ZWĘGLONYCH DOKUMENTÓW NIEMIECKICH

W momencie dostarczenia ich przez robotników budowlanych do KPMO w Słubicach „stanowiły zbitą nawilgoconą masę zwęglonego papieru”².

W toku zabezpieczających czynności laboratoryjnych zdołano odzielić od siebie wszystkie dokumenty (ponad 400 kart). Spośród tej ilości Maria Bukowska z GKBZH w Polsce, Włodzimierz Jastrzębski z OKBZH w Bydgoszczy oraz Tadeusz Sojka z ramienia OKBZH w Zielonej Górze wyselekcjonowali do trwałego zabezpieczenia i odczytania 46 dokumentów. Były to w zdecydowanej większości jednostronnie zapisane maszynopisy.

Jednostronne zapisanie dokumentów umożliwiło wykorzystanie strony beztekstowej do wykonania czynności konserwatorskich, takich jak sklejenie rozerwanych dokumentów przy pomocy pasków bibuły japońskiej i roztworu acetylocelulozy w acetonie, a następnie powlekanie całych dokumentów (po tej stronie) płynnymi polimerami. Zabieg ten wzmacniał zdecydowanie dokumenty i nadawał im elastyczność umożliwiającą zwijanie nawet kruchych przed tym zabiegiem zwęglonych maszynopisów bez szkody dla ich substancji³.

² Sprawozdanie z zabezpieczenia dokumentów zwęglonych („zespół słubicki”), opracowane 12 kwietnia 1974 r., w Wydziale Kryminalistyki KW MO w Zielonej Górze, Archiwum OKBZH w Zielonej Górze.

³ Ten sposób zabezpieczenia dokumentów zwęglonych zaproponował i wypróbował z dobrymi rezultatami Artur Klein, Naczelnik Wydziału Kryminalistyki KW MO w Zielonej Górze.

Tak przygotowane dokumenty zwęglone fotografowano w zależności od stopnia czytelności tekstu w świetle widzialnym lub promieniami IR⁴.

Scalone dokumenty, powleczone polimerami po ich sfotografowaniu, umieszczano między dwoma kawałkami folii poliestrowej, o grubości 0,14 mm i wymiarach 24 cm×30 cm. Płytki te (przezroczyste) sklejo- no wzdłuż krawędzi i oznaczono numerami kolejnymi od 1 do 46. Do- kumenty zebrano w dwa albumy, które sporządzono w następujący spo- sób. Zabezpieczone oryginały (umieszczone między płytkami poliestro- wymi) włożono do kopert z przezroczystej folii, a następnie do tychże kopert włożono fotografie poszczególnych dokumentów, tak by strony tek- stowe (oryginału i fotografii) były widoczne przez folię. W ten sposób każda karta albumów zawiera oryginał dokumentu i jego fotografię⁵.

Spośród zabezpieczonych 46 dokumentów autor wyselekcjonował 14, z których 13 przekazano tłumaczom przysięgłym w celu sporządze- nia przekładów na język polski⁶. W toku opracowywania dokumentów do druku starano się jak najmniej ingerować w tekst przekładów. In- gerencje te ograniczono do zmiany nazw niemieckich (ulic, miejscowo- ści) na polskie (tłumacze tylko częściowo podali w przekładach nazwy polskie) oraz korekt gramatycznych w tych nielicznych przypadkach, w których okazały się one konieczne. Ponieważ prezentowane dokumen- ty niemieckie są szczęśliwie uszkodzone, co uniemożliwiło odczytanie nie- których ich fragmentów, należało wybrać taki sposób ich publikacji, który po pierwsze obrazowałby stan zachowania poszczególnych eg- zemplarzy, po drugie umożliwiłby czytelnikowi natychmiastową weryfi- kację poprawności przekładu w każdym jego fragmencie.

By uczynić zadość tak zakreślonym wymogom, postanowiono publi- kować dokumenty niemieckie reprodukując je, przy czym układ tekstu przekładów starano się upodobnić do układu tekstu oryginału.

Wyniknęła stąd konieczność nanoszenia odsyłaczy na reprodukcje dokumentów (w tekście niemieckim), co w toku przygotowywania archi- waliów do druku stanowiło dodatkowe utrudnienie. Prezentowane do-

⁴ W świetle widzialnym fotografowano dokumenty zwęglone przy użyciu jako źródła światła czterech żarówek matowych o mocy 75 wat każda. Materiał negatywowy stanowił film panchromatyczny 15 din produkcji ORWO. Czas naświetlania przy przysłonie 5,6 wy- nosił 1/2 sekundy. Stosowano przy fotografowaniu filtr nr 901 z zestawu Arnza. Do foto- grafowania w IR jako źródło światła zastosowano dwie żarówki o mocy 500 wat każda (w odległości 30 cm od fotografowanego obiektu). Jako materiału negatywnego użyto płyt produkcji ORWO, uczulonych na długość fali 950 μm. Filtr nr 587 z zestawu ORWO, przysio- na 5,6, czas naświetlania 20 sekund. W promieniach IR fotografowano tylko dwa doku- menty.

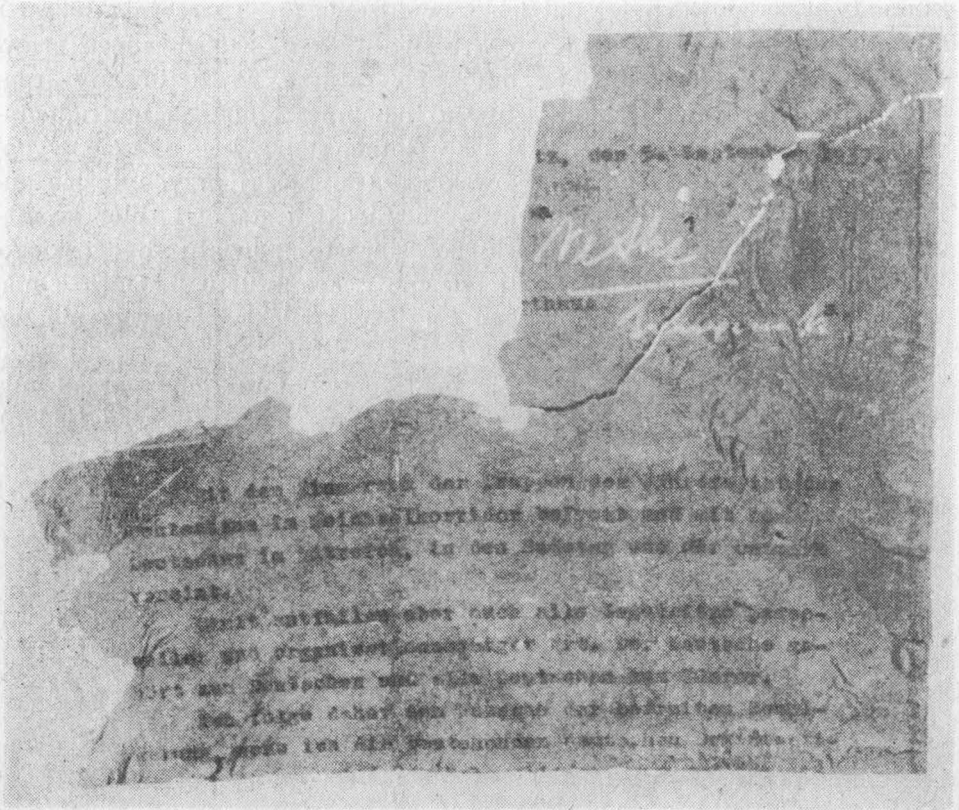
⁵ Większość prac laboratoryjnych, związanych z zabezpieczeniem tego zespołu dokumen- tów, wykonał J. Demianiak, ekspert Wydziału Kryminalistyki KW MO w Zielonej Górze, a reprodukcje inny ekspert Wydziału, J. Szymkowiak.

⁶ Przekładów dokonali tłumacze przysięgli I. Kudlińska oraz B. Wolanik.

kumenty uszeregowano wg dat ich sporządzenia (5—9 września 1939 r.). Otwiera zbiór urywek pisma z 5 września 1939 r., skierowanego prawdopodobnie do siedziby władz miejskich ratusza. Prezentowany fragment dokumentu niemieckiego z uwagi na umieszczoną na nim adnotację, zawierającą podkreślone nazwisko Nethe, stanowi — jak się wydaje — potwierdzenie tezy T. Jaszowskiego⁷, do której przychyła się autor, iż „zespół słubicki” dokumentów niemieckich stanowi zbiór gromadzony przez pierwszego niemieckiego starostę powiatu bydgoskiego, Waltera Nethego, który pochodził właśnie z Frankfurtu n. Odrą. Omawianego fragmentu nie tłumaczono na język polski, ponieważ nie zawiera on treści istotnych.

Zbiór zamykają dokumenty nie opatrzone datami ich sporządzenia (dwa) bądź opatrzone datą, której nie zdołano zidentyfikować (jeden).

⁷ T. J a s z o w s k i, *Tajemnice bydgoskiego landrata*. „Fakty 74”, 1974, nr 6.

a—a Zapis ołówkowy, nazwisko Nethe podkreślone.

¹ Nethe Walter, radca rządowy z Frankfurtu nad Odrą. Wymieniają go: T. Esmann, W. Jastrzębski, *Pierwsze dni okupacji hitlerowskiej w Bydgoszczy*. Bydgoszcz 1967, s. 15, 103, 157, 174, 222, 223. Np. „Mit der kommissarischen Verwaltung von Bromberg ist der Regierungsrat Nethe aus dem Regierungsbezirk Frankfurt/Oder beauftragt” (s. 15, tamże). Cytat stanowi wyjątek z przytaczanego w całości raportu dziennego z 7 września 1939 r. szefa Policji Bezpieczeństwa o działaniach IV grupy operacyjnej na terenie Pomorza; W. Jastrzębski, *Zapiska o działalności szefa administracji cywilnej przy dowództwie 4 armii niemieckiej (24.VIII.—26.X.1939 r.)*. Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, Bydgoszcz 1967, s. 124. Czytamy tam m. in.: „W drodze na Chojnice, w Człuchowie, dołączyli do sztabu: radca rządowy Nethe z Frankfurtu nad Odrą [...]”. Cyt. relacja autorstwa dra Pickela odnosi się do wydarzeń w dniu 4 września 1939 r. i znajduje się w materiałach do kroniki Bydgoszczy, zgromadzonych przez radcę budowlanego Franza Froeseego; J. Gumowski, R. Kuczma, *Zbrodnie hitlerowskie*. Bydgoszcz 1939, Warszawa 1967, s. 13.

Komendantura
Bydgoszcz
35/39 g

Bydgoszcz 5.9.39

Rozkaz komendantury nr 1

Wkraczające wojska zatrzymały wiele tysięcy mieszkańców. Osobom tym nie można udowodnić wrogich działań ani bezprawia. Osoby, wobec których nie wnosi się żadnych zastrzeżeń, należy zwolnić. Zatrzymać należy jedynie te osoby, których aresztowanie nastąpiło wskutek szczególnie podejrzanych okoliczności.

Dla przedłużenia aresztu wystarczy fakt: „strzelał do wojsk niemieckich” (należy podać nazwisko i numer oddziału świadka) albo „zatrzymany z bronią w rękę” podać: nazwisko i oddział.

Hasło: N o r y m b e r g a.

Podpis nieczytelny

a Podkreślenia w tekście.

b—b Oderwana część dokumentu zwęglonego, niedokładnie scalona z dokumentem w czasie prac konserwatorskich, przemieszczona o jeden wiersz w dół w stosunku do pozostałego tekstu.

c Podpis (wykonany prawdopodobnie piórem, przy użyciu atramentu jako środka kryjącego) daje się odczytać jako Frhr Gabienz.

¹ Bydgoszcz.

9. 1939.

Kommandantur - Befehl Nr. 2

... fuer die Zivilbevölkerung ist auf 20:00 Uhr
... Die Bevölkerung Brombergs erhält durch
... hiervon Kenntnis.

... tige Betriebe / Schlachthof, Gaswerk usw. / Knecht
... Desgleichen dürfen Aerzte, Hebammen und Leiche
... stellen, die Strasse betreten. Personalien dieser Leute
... festzustellen, verdächtige Leute der Wache zuzuführen.

... Bevölkerung Brombergs ist angewiesen, fuer Verdunkelung
... 00.

... Leute, die inhaftiert werden, sind der geheimen Staatspolizei
... zuzuführen.

... Die Regimenter räumen Sicherheitsbereiche ein und sorgen
... in diesen selbständig fuer Ruhe und Ordnung. Die Bereiche sind
... mit einer Skizze zu melden. Ebenfalls sind die Stabsstellen
... zu melden. Je Einheit ein Melder zur Kommandantur.

In Entwurf
gez.: Frhr. v. Gablenz
Generalmajor

P. d. R.

Leutnant u. Adjutant

teilen:	
121	= 4
122	= 4
123	= 4
122	= 4
.	= 2
.	= 2
o.	= 2
Bromberg	= 4
egern	= 4
estmann, Bonif.	= 4
Mohrer Schöne	= 4
	0

Komendantura Bydgoszcz

Bydgoszcz 5.9.39

Rozkaz komendantury nr 2

Ustala się godzinę policyjną dla ludności cywilnej na 20.00. Mieszkańców miasta Bydgoszczy powiadomi się o tym specjalnym komunikatem.

Zakłady pracy takie jak rzeźnie, gazownie itd. mogą pracować bez przerwy. Również lekarze i położne oraz osoby udające się do lekarzy mogą przebywać na ulicy. Trzeba spisać dane personalne tych osób, podejrzane elementy aresztować.

Mieszkańcom Bydgoszczy należy zwrócić uwagę na obowiązek przestrzegania zaciemnienia.

Osoby aresztowane winny być przekazane tajnej policji państwowej.

Dowódcy oddziałów wyznaczają rejony bezpieczeństwa i sami zatroszczą się o spokój i porządek. O rejonach (wraz ze szkicami) należy złożyć meldunek. Dotyczy to też kwater sztabowych. Z każdego oddziału wyznaczyć jednego łącznika z komendanturą.

Podpis Gablenz generał-major

Porucznik i adiutant
(podpis nieczytelny)

a Podkreślenie w tekście.

b Brak podpisu.

c Podpis nieczytelny.

¹ Ekhart Freiherr von Gablenz, generał major, dowódca grupy bojowej Netze (Kampfgruppe Netze) wchodzącej w skład 4 armii niemieckiej, którą dowodził gen. art. Günther von Kluge. Po wkroczeniu do Bydgoszczy w dniu 5 września 1939 r. Gablenz sprawował obowiązki wojskowego komendanta miasta (Stadtkommandant). Sprawował je tylko w tym jednym dniu. Obecnie nie są znane inne dokumenty wydane przez niego w dniu 5 września 1939 r. w tym charakterze.

...komando (brak tekstu)

Konitz, 5 września 1939

Do Panów Starostów

Wraz z wkroczeniem oddziałów wodza wyzwolona została niemczyzna w korytarzu Wisły oraz złączona z Niemcami w starym kraju, Sudetach i na ziemiach wschodnich. Tym samym odpadają wszelkie kwestie personalne, jak również kwestie organizacyjne. Niemiec należy do Niemca, a (brak tekstu, prawdopodobnie: wszyscy) Niemcy do wodza.

Ulegając życzeniom wyzwolonej ludności, rozwiązuję istniejące organizacje niemieckie na ich szczeblu miejscowym oraz powołuję wszystkich Niemców do wschodnich oddziałów Zrzeszonych Niemiec w celu obrony ojczyzny. (Brak tekstu — prawdopodobnie: Powinno) to obowiązywać tam, gdzie jest możliwe organizowanie Służby Pomocniczej naszym walczącym teraz żołnierzom.

(Brak tekstu — prawdopodobnie: Niech pan) się postara panie starosto o przygotowanie podstawy tej (brak tekstu — prawdopodobnie: pomocy) ojczyźnie, w podległych panu powiatach i (brak tekstu — prawdopodobnie: powoła) wiernych niemieckich mężczyzn powiatu.

Dotyczy to tylko mężczyzn niemieckiej krwi (bez pokrewieństwa żydowskiego) w każdym wieku, którzy przedstawiają jasny dowód, że w okresie panowania polskiego (brak tekstu — prawdopodobnie: prowadzili) walkę bez lęku i z własnej woli. O powstaniu grup młodzieżowych w wieku od lat 10 do (brak tekstu) zadecyduję na miejscu. O organizacji kobiet i (brak tekstu) powiadomię po porozumieniu z NSV, z treścią którego zaznajomię w najbliższym czasie.

Postaraj się o zrealizowanie pierwszych trzech ustępów niniejszego oświadczenia w (brak tekstu) formie, przy pomocy propagandy ulotkowej i wyjaśnij zaufanym Niemcom ogólne narodowoniemieckie (brak tekstu — prawdopodobnie: zagadnienia).

Odpowiedzialny
podpisane Hermann

a Dopisek w tekście wykonany odręcznie.

¹ Chojnice.

² Nationalsozialistische Volkswohlfahrt (NSV) Narodowosocjalistyczna Pomoc Narodu.

³ Herrmann Fritz, prezydent policji w Dreźnie. Od sierpnia 1939 r. szef sztabu administracji cywilnej utworzonego przy dowództwie 4 armii niemieckiej. Od końca października 1939 roku prezydent rejencji gdańskiej w okręgu Rzeszy Gdańsk — Prusy Zachodnie. „Urząd szefa administracji cywilnej przy 4 armii niemieckiej terytorialnie obejmował obszar całego przedwojennego województwa pomorskiego oraz część województw poznańskiego i warszawskiego. Na Pomorzu jednak sztab Herrmanna miał swobodę działania tylko do 5 września 1939 r. Od tego dnia bowiem cała władza na tym terenie przeszła w ręce gauleitera gdańskiego Alberta Forstera, jako szefa administracji cywilnej”. (W. Jastrzębski, *Zapiska...*, s. 121; patrz przyp. 1 do dokumentu 1.)

1
Anschreiben 5. September 1934

2

Deutsche Bevölkerung von Brauberg und Umgebung!
Folgenden Aufruf des Chefs der Militärverwaltung habe ich
auch bekanntgegeben:

"Mit dem Einmarsch der Truppen des Reiches ist auch das
deutsche Volk - und Brauberg, Brauberg, Brauberg und
den Deutschen in Brauberg, Brauberg und Brauberg
vereint.

Damit entfallen alle bisherigen persönlichen und
organisationsmäßigen Unterschiede zwischen den Deutschen
alle Deutschen und Brauberg, Brauberg und Brauberg
betreffend. Die bestehenden Organisationen in Brauberg
sollten in ihrer Tätigkeit auf die Interessen der
deutschen Bevölkerung in Brauberg, Brauberg und Brauberg
ausgerichtet sein, so es heißt. Die soll für
deutschen Soldaten zu leisten.

Frage kennen die Brauberg, Brauberg und Brauberg
jeden Alters, die Brauberg, Brauberg, Brauberg und Brauberg
seit der Eroberung Brauberg, Brauberg und Brauberg
gestanden haben.

Die Aufstellung von Brauberg, Brauberg von 10-13 Jahren ist
schon.

Haber die Brauberg, Brauberg und Brauberg werden
in der Nationalsozialistischen Volkswirtschaft (N.S.V.) in
Lung tragen und diese können kurse betätigen.

Deutsche Volk, Brauberg, Brauberg und Brauberg sind mit euch
liebe zu Brauberg, Brauberg und Brauberg unsere
und Brauberg, Brauberg und Brauberg Brauberg und jede Offi

Chojnice 5 września 1939

Brak tekstu

Do ludności niemieckiej Bydgoszczy i okolicy!

Zawiadamiam was o odezwie szefa administracji cywilnej: „Wraz z wkroczeniem oddziałów wodza wyzwolona została niemczyżna w mieście i powiecie Bydgoszcz oraz złączona z Niemcami w starym kraju, w Sudetach i na ziemiach wschodnich. Tym samym odpadają wszelkie kwestie personalne i organizacyjne. Niemiec należy do Niemca, a wszyscy Niemcy do wodza.

Ulegając życzeniu wyzwolonej ludności niemieckiej, rozwiązują istniejące organizacje niemieckie na ich szczeblu miejscowym i wzywam wszystkich Niemców do wstąpienia do nowych oddziałów pomocniczych obrony ojczyzny zrzeszonych Niemiec. Obowiązuje to tam, gdzie konieczna jest wszelkiego rodzaju służba pomocnicza naszym walczącym żołnierzom.

Podlegają temu mężczyźni niemieckiej krwi (bez żydowskiego pokrewieństwa) w każdym wieku, którzy przedstawiają jasny dowód, że w okresie panowania polskiego (brak tekstu — prawdopodobnie: walczyli) bez lęku i z własnej woli. Powstanie grup młodzieży w wieku od lat 10 do lat 18 jest (brak tekstu — prawdopodobnie: przewidziane). O organizacji kobiet i dziewcząt powiadomię po (brak tekstu — prawdopodobnie: porozumieniu) z Narodowosocjalistyczną Pomocą Narodu (NSV) w najbliższym czasie.

Ludności niemiecka! Łączę się z Wami w (brak tekstu — prawdopodobnie: miłości do naszej) ojczyzny i uwielbieniu naszego (brak tekstu — prawdopodobnie: wodza) (brak tekstu) i każda ofiara” (brak tekstu).

II.

Es lebe d^a

Es lebe d^a

Erzherzog
provisorische Reichs

Heil Hitler

der Bezirksleiter der Stadt Fro-
berg

der Landrat des Landkreises Fro-
berg

Bestellungsform dem Stadt- u. Landratsamt

Goethestrasse 1, neben dem Postamt,
8. Monat von 9-1, von 2-5 Uhr.

Antliche Personalunterlagen und sonstige (z.B. Geburts-
urkunde, Vereinsausweise u.s.w.) sind mitzubringen/

II.

Niech żyje wódz!
Niech żyje Rzesza Wielkoniemiecka

Nadburmistrz miasta Bydgoszczy
i starosta bydgoski

Biuro meldunkowe dla miasta i starostwa Bydgoszcz

Biuro meldunkowe znajduje się przy ul. 20 Stycznia nr 3 (obok urzędu starosty) otwarte od 9,00—1,00 i 3,00—6,00. Należy przynieść wszystkie dokumenty osobiste, dowody (np. metrykę urodzenia, legitymacje związkowe itp.).

a—a Fragmenty dokumentu zwęglonego niedokładnie scalone w toku czynności konserwatorskich.

b Brak podpisu.

c Podkreślenie w tekście.

¹ Chojnice.

² Bydgoszcz.

Hilfepolizei
Bezirksamt 4

Komitz, den 6. September 1939.

die Herren Landräte

Mit Schreiben vom 2. 9. habe ich ersucht, die
Bereitstellung der Bildung eines Hilfspolizeis
selbstes. Man bildet die Gefährdeten
den besten und aktivsten Gliedern der
des 1. Grades erreicht und aus 45 nicht unterschritten
zur Wahrung der Ruhe und Ordnung in
sollten in diesen eine Hilfspolizei gebildet werden, die
aktive und inaktive Gruppen gliedert.

Die Gruppen werden hauptsächlich eingesetzt und
der deutschen Wehrmacht besoldet. Sie sind
bevorzugt bzw. vorläufig am Sitz der Landräte aufzu-
stellen und später je nach Bedarf zu verwenden.

Die Gruppen werden täglich zusammengefasst. Ihre
Beruf nach und werden in ihrer berufs-
mäßig. Für Notfälle und soweit es ihr Beruf
der Ordnung-, Sicherheits- und Verkehrsdienst

für jede Dienststunde eine angemessene Ent-

Informationen unterstehen den Landräten. Ihre
in jedem Kreis auf 50 Mann zu bringen. Die
je Kreis 50 Mann vorläufig nicht über-
steigen 5000 entsprechend mehr.

Die Gruppe (vorher bei Angewandte) bleibt vorüber-
gehend sind beauftragt.

Die Gruppe trägt als Uniform Kennzeichen neben der
des Militärs in der Form und mit dem 50-
"Hilfspolizei" am rechten Arm. Die Armee-
Abteilung Polizei, zu beantragen.

Die Befähigung auf Polizeidienstfähigkeit ist durch die
Vorstellung.

Die Gruppe wird durch Sonderbefehl geregelt. Stamm-
gehörigen der Hilfspolizei anzulegen.

I. V.

H. B. Hermann

Administracja cywilna
Naczelne dowództwo 4

Chojnice 6 września 1939

Do Panów Starostów

W piśmie z dnia 5.9. poleciłem wezwać ludność do utworzenia korpusu pomocniczego. Służyć on będzie do obrony niemczyzny.

Z najlepszych i najaktywniejszych członków obrony ojczyzny w wieku od 18—45, w celu przywrócenia porządku w podległych powiatach, należy sformować policję pomocniczą.

Najaktywniejsze grupy należy tworzyć w myśl zasad obowiązujących w armii. Szkolić trzeba ich w miastach powiatowych lub siedzibach starostów i wykorzystywać w miarę potrzeb. Grupy te zbierze się drogą urzędową. Nie należy zapominać o ich zawodach. Szkolić ich w nich. Mogą oni być pomocni w służbie porządkowej, komunikacyjnej i bezpieczeństwa publicznego. Za każdą godzinę służby osoby te otrzymają ekwiwalent.

Formacje policji pomocniczej podlegają starostom. Liczebność grup w każdym powiecie ustala się na 50 osób. Dla większych miast odpowiednio więcej. Za uzbrojenie tych grup odpowiedzialni są urzędnicy. Policja pomocnicza winna nosić zewnętrzne oznakowanie, białą opaskę na ramieniu z napisem „policja pomocnicza”. Opaski dostarczy komentantura lub policja.

Szkolenie zostanie uregulowane rozkazem specjalnym.

w/z Herrmann

¹ Tekst daje się odczytać w takim stopniu, że można ten fragment tłumaczyć jako zarząd administracji cywilnej przy dowództwie 4 armii.

² Chojnice.

³ Patrz przypis 3 do dokumentu 4.

Herrn Major Schulz

hier

Bitte Sie hiermit, das Kommando der Hilfspolizei an
Herrn Hauptmann Bartelt abzugeben.

1
Bromberg, den 8.9.1929.

Der Oberst
Beauftragte der Militärverwaltung

Major Schulz

w miejscu

Polecam Panu przekazanie dowództwa policji pomocniczej hauptstrumführerowi Barteltowi.

Bydgoszcz, 8.9.1939

Nadburmistrz i pełnomocnik
szefa administracji cywilnej

a Podkreślenie w tekście.

b Brak podpisu.

¹ Bydgoszcz.

Odezwa do całej ludności

Bydgoszcz, 8.9.1939

Z dniem dzisiejszym otrzymałem pełnomocnictwo szefa administracji cywilnej gauleitera Alberta Forstera z Gdańska do administrowania w mieście Bydgoszczy i okolicy. Zapoznałem się z dotychczas wydanymi zarządzeniami i zwracam się z apelem do ludności niemieckiej, żeby razem ze mną pracowała dla Adolfa Hitlera, aby w tym pięknym mieście wprowadzić jak najszybciej niemiecki porządek.

Od całej ludności, a szczególnie od gospodarki i od kół handlowych oczekuję niezwłocznego poparcia. Przejąłem władzę w mieście w okresie silnych zamieszek i regularnej wymiany ognia. Podaję do wiadomości, że od tej chwili będzie się karać za każdy oddany strzał do Niemca i z tego powodu zarządza się co następuje:

W dniu dzisiejszym zatrzymano 100 zakładników.

(dalej tekst nieczytelny)

Die Polizeistunde ist sofort wegen der morgigen
Oberbahnarbeiten der Stadt ab 10/11 Uhr ver-
boten. Das Betreten der Straßen ist ab diesem Zeitpunkt
bis morgens 6 Uhr verboten.
Im Interesse jedes einzelnen Bürgers ist die
ergangenen Anordnungen auf das allerbestmögliche zu halten.
Diese Maßnahme trägt dazu bei, dass die Stadt
mit hier nationalsozialistische Ordnung mit
durchzuführen.

Der Kommandant der Zivilverwaltung
für die Stadt Braunschweig und Umgebung

2
Kreisleiter NSDAP

Zgodnie z zarządzeniem dowódcy wojsk ustala się godzinę policyjną na 18,30. Po tej godzinie do 6.00 rano zabrania się przebywania na ulicy.

W interesie każdego winno leżeć, żeby jak najskrupulatniej wypełniać wydane zarządzenia.

Koniec pobłażliwości, oddziały niemieckie przyszły po to, aby zaprowadzić tu dyscyplinę i narodowosocjalistyczny porządek.

Pełnomocnik administracji cywilnej
miasta Bydgoszczy i okolicy

Kampe

powiatowy kierownik NSDAP

^a Przekreślenia i nadpisanie w tekście.

^b—^b Tekst uznany przez tłumacza za nieczytelny daje się odczytać i tłumaczyć jak następuje: „Zarządzi się natychmiastowe ich rozstrzelanie w przypadku strzelaniny lub napotkania uzbrojonych ludzi. Jest oczywiste, że zarządzenie to będzie obowiązywało dopóki wszelka broń i amunicja nie zostaną zdane. Zatrzymani zakładnicy będą jutro okazani publicznie na placu miejskim i rozstrzelani, jeżeli ktokolwiek naruszy powyższe wytyczne”.

^c Brak podpisu.

¹ Bydgoszcz.

² Kampe Werner Adolf ur. 15.XI.1911 r. w Nowym Dworze Gdańskim. Syn Adolfa Kamińskiego. Członek NSDAP od 1 października 1930 r. Wstawił się pogromami Żydów, urządzanymi przez bojówki SS, SA i HJ, którymi kierował. Należał do bliskich współpracowników gauleitera Forstera, który mianował go nadburmistrzem i kierownikiem partyjnym w Bydgoszczy. Funkcje te pełnił do połowy lutego 1941 r.

Stabschef.

Landrat, Kommissar, Kommandant und Kommissar
Kornel und Kommissar
Kommissar in Braub...

Befehl Nr. 1. b
Heeres vom 5.9.1939

dem Befehl des Oberbefehlshabers

an den Gauleiter

D 3 4 2 1 E 3

5.9.1939 ernenne Sie zum ~~Chargenführer~~ ~~und~~ ~~angewiesenes~~
Gebiet der 4. Armee jenseits der Real der Artillerie von Kluge.
Oberbefehlshaber dieser Armeen bereits vorhandene, 2. Stab beim
Gebiet ~~haben~~ ~~den~~ ~~bisherigen~~ ~~Chef~~ ~~der~~ ~~Zivilverwaltung~~, ~~Pö~~
Gebiet ~~haben~~ ~~den~~ ~~bisherigen~~ ~~Chef~~ ~~der~~ ~~Zivilverwaltung~~, ~~Pö~~
und bestimme ihren Stellvertreter und Leiter des C.d.M. Stabs.
Armeegebiet - rückw. Armeegebiet ab 7.9.: Oberstabs -
die Sektoren Netze ³ südl. Weissenhöhe ⁴, Netze bis zur Mündung
in Neuenburg ⁵.

Polnischen Beamten und Angestellte sind durch Bekannt-
machung, sich binnen 24 Stunden bei ihrer vorgesetzten
um Zweck der Überprüfung der Frage, ob sie als Beamter und
weiter im Dienste verbleiben können, zu melden. Beamte und
Angestellte, die dieser Aufforderung nicht Folge leisten, sind mit
sofortiger Wirkung aus ihrem Dienstverhältnis zu entlassen.
Bei allen geflohenen Polen ist sicherzustellen. Zu diesem Zweck
sind deutsche Verwalter einzusetzen, die unter Hinzuziehung von
deutschen Bestandsverzeichnisse aufzustellen und den Landrat an
zu übermitteln.

Angewiesene Massnahmen ist zu berichten.
Sind eine Bestandsaufnahme aller in den Dienstgebäuden
durchzuführen. Die Akten und Personalverzeichnisse, Per-
sonenbücher zu beschlagnahmen, um zu verhindern, daß
Veränderungen in diesen vorgenommen werden.
Aufschriften an und in den Dienstgebäuden müssen baldigst
polnische ersetzt werden. Es ist ferner darauf hinzuwirken,
in allen anderen Gebäuden die polnischen Aufschriften als-
bald ersetzt werden.

Der Ziffer einer Verfügung vom 5. d. Mts. bestimmte
wichtigen Straassenbezeichnungen aufzustellenden Ver-
zeichnisse deutscher Beschriftung zu versehen sind.
des Armeegebietes beiderseits der Grenze herrscht
ist das Mitführen von Raden (ausser Dienststunden)

Armeegebiet in Polen hat A.O.K. 4 angeordnet,
Zivilpersonen befindliche Hände mit Maulkorb an

Chojnice, 8.9.1939

Starostowie Chojnic i Sępólna
Komisaryczny burmistrz w Bydgoszczy

Rozkaz dzienny nr 1

Wyciąg z rozkazu naczelnego dowódcy armii z 5.9.1939
„do gauleitera FORSTERA
w Gdańsku

Z dniem 5.9.1939 mianuję pana szefem administracji cywilnej w rejonie 4 armii po tamtej stronie granicy Rzeszy i podporządkowuję pana dowódcy tej armii generałowi artylerii von Klugemu.

Przydzielam też panu istniejący już w rejonie sztab, a dotychczasowego szefa administracji cywilnej Herrmanna mianuję pana zastępcą i zarazem kierownikiem sztabu”.

Rejon operacyjny armii od 7.9.: Wierzchucinek — dalej aż do Noteci na południe od Białośliwia, Noteć aż do ujścia — Nowe nad Wisłą.

Zbiegłych polskich urzędników należy powiadomić, żeby w ciągu 24 godzin zgłosili się u swych przełożonych celem sprawdzenia, czy będą mogli pozostać dalej na służbie jako urzędnicy.

Osoby, które w wyznaczonym terminie nie zgłoszą się, należy zwolnić ze służby.

Wszystkich zbiegłych Polaków należy aresztować. W tym celu trzeba powołać urzędników, którzy sporządzą spis i przekażą go starostom. Meldować o podejmowanych przedsięwzięciach. Koniecznością staje się sporządzenie spisu wszystkich akt w budynkach publicznych. Akta należy zabezpieczyć, księgi kościelne i inne zarekwirować i dołożyć wszelkich starań, aby nie robiono w nich jakichkolwiek poprawek.

Polskie napisy na budynkach publicznych muszą być niezwłocznie zastąpione niemieckimi.

Dążyć też trzeba do zmiany polskich napisów na innych budynkach na niemieckie.

W postanowieniu z dnia 6.9. (p. 1) poleciłem zaopatrzyć wszystkie skrzyżowania ważniejszych dróg w niemieckie napisy.

W rejonie operacyjnym armii (po obydwu stronach granicy Rzeszy) obowiązuje zakaz wyprowadzania psów. Nie dotyczy to psów służbowych.

Dowództwo 4 armii wydało rozkaz, aby osoby cywilne prowadzące psy nakładały im kagańce.

Konie należy prowadzić na uwięzi i dołożyć starań, aby zachowywały się spokojnie. W celu zabezpieczenia porządku należy zabijać wszystkie bezpańskie psy.

der Leine zu führen be-
den nicht in Berührung
auszuweisen, herrenlos
für das Armeegebi-
zeitlichen Bestimmung
9) In Polen herrscht durch-
wege eine Fütterkrippen-
Hausers ohne Ausnahme zu
10) Als es sich um die
tow und Schloß bis zur
beiden Schloßungen mit
verkehr über die Grenze aus
verboten ist.

Der Grenzübertritt im Rahmen des kleinen Grenz-

gig auf Grund eines Ausweises, der von der Landraton der
unter den bisherigen Voraussetzungen erteilt wird. Der Aus-
auf der Anlage ersichtlichen Wortlaut zu tragen.

Die Zulassung des kleinen Grenzverkehrs in weiterer Kr-
der fortschreitenden Befriedung im Feindesland abhängig.

Abdruck des von dem bisherigen C. I. B. Danz
Kontrolllinien für das Vorgehen in den von den deutschen Gruppen
ausprovisatorisch Gebietes füge ich zur entsprechenden Beachtu-

12) Ein Merkblatt für die Durchführung des Zivilen Luftschut-
rationsgebietes wird beigelegt. Solange keine Hilfpolizei
einzelne nicht zur Verfügung gestellt werden können,
Zivilen Luftschutz auf die Verdankungsmassnahmen beschrän-

13) Um mir einen Überblick über die Verkehrslage des Ge-
bietes verschaffen zu können, ersuche ich um möglichst
mit dem Bericht über folgende Fragen:

- a) Welche Verkehrsbetriebe (Spediteure, Fuhrunternehm-
größere Unternehmen des Karrenverkehrs wie Straßenbahn-
betriebe) waren vor dem Kriege im Bezirk vorhanden, und
wo und wie viele Standen ihnen haltungswise zur Verfügung.
- b) Welche derartigen Betriebe sind jetzt noch vom
des Unternehmens mit genauer Anschrift, Anzahl der ge-
wend Kraftfahrzeuge, Rollwagen, Möbelwagen, Kehlwagen
Bezeichnung der Lademöglichkeiten, sowie der Pferde
Leichten und schweren Pferden)

W rejonie operacyjnym armii w Polsce obowiązują dotychczasowe zarządzenia.

- 9) W Nolen panuje chroniczna nosaczna wśród koni. W związku z powyższym żłoby i naczynia do pojenia nie mogą stać na ulicach ani przed domami. Przed użyciem należy żłoby gruntownie wyczyścić.
- 10) Z dniem 8.9. mały ruch graniczny w obrębie powiatów Złotowa i Człuchowa aż do linii Człuchów—Chojnice (łącznie z miejscowościami) ulega zmniejszeniu i to w obydwu kierunkach. Przekraczanie granicy zabronione jest ze względów weterynaryjnych.

Przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego może nastąpić na podstawie dowodu, wydanego na dotychczasowych zasadach przez starostów. Treść należy wyraźnie napisać. Rozszerzenie małego ruchu granicznego w innych powiatach uzależnione jest od sytuacji w kraju nieprzyjaciela.

- 11) Załączam odpis wytycznych dowództwa, wydanych dla określenia postępowania oddziałów niemieckich na terenach Prus Zachodnich.
- 12) Załącza się również pouczenie o cywilnej obronie przeciwlotniczej w rejonie operacyjnym.

Dopóki nie utworzy się policji pomocniczej, nie oddeleguje się żadnych pracowników do pomocy. Cywilna obrona przeciwlotnicza winna ograniczyć się do zaciemnienia okien.

- 13) W celu wyrobienia sobie poglądu na kwestię transportu w rejonie oczekuję w miarę szybkich odpowiedzi na następujące pytania:
 - a) Jakie przedsiębiorstwa transportowe istniały w okręgu przed wybuchem wojny (spedycje, przedsiębiorstwa przewozowe, towarowe i osobowe itp.) oraz ile zwierząt jest w tej chwili do dyspozycji?
 - b) Jakiego rodzaju przedsiębiorstwa istnieją jeszcze, z podaniem dokładnego adresu, liczby pojazdów, wozów wszelkiego rodzaju wraz z informacją o ich ładowności oraz ilości koni (lekkich i ciężkich)?

b-b Podkreślenia w tekście.

a Przemieszczony fragment treści w toku prac konserwatorskich.

¹ Chef der Ziwilferwaltung.

² Najprawdopodobniej Wierzchucinek. Taką samą nazwę nosiła miejscowość Oborzyska w rejonie Kwidzyna.

³ Noteć.

⁴ Białośliwie pow. Wyrzysk.

⁵ Nowe nad Wisłą.

⁶ Armee — Oberkommando.

⁷ Nie zdołano zidentyfikować nazwy miejscowości.

Landratsamt
1. September, 1939

Befehl Nr. 2. a

Schwerer Änderung bzw. Ergänzung der bisher gegebenen
Anweisungen die nunmehr dem C.d.L. unterstellt bzw. ihm in
den Kreis einflussreich sind, folgt mit deutschen
Angelegenheiten

2. Kreisrat und Kreis Tschel;
Kreisrat und Kreis Kolmar; Regierungsrat ~~11~~ b a c h.
Kreisrat wird zur Verfügung des Gauleiters gestellt.
Landrat des Kreises ~~12~~ zur Verfügung
gestellt. ~~13~~ heranzuziehen ist. Außerdem stellt der
Kreisrat organisatorische Mitarbeiter den Kreisleiter
zur Verfügung (für Tschel).

Regierungsrat Harbach wird ebenfalls Personal durch Gau-
leiter ~~14~~ zur Verfügung gestellt. Wieros ist bei
K. H. Schneidemühl, Landeshaus, zu erfahren. Ausser-
dem Gau Pomern für organisatorische Arbeiten den
Kreisrat (für Tschel) und den Kreisleiter Hell (für Kol-
mar). Sitz des Landrats ~~15~~ Konitz; der Land-
rats ~~16~~ Kolmar.

Landrat mit dem C.d.L. Kolmar, Gauleiter Schneide-Geburg,
bis auf weiteres die Leitung des
Kreisrat Zempelburg ~~17~~ der Landrat des Kreises Platon.
Kreisrat ~~18~~ A. K. m. a. n. n.
Kreisrat ~~19~~ des Landrats des Kreises Schönlanke.

Landrat ~~20~~ und Landrat ~~21~~ ~~22~~ der durch Gauleiter
von Danzig, zur Verfügung des Kreisleiters
Kreisrat ~~23~~. Dem Kreisrat Regierungsrat ~~24~~ als
Berater und für Sonderzwecke beigegeben. Sonstige
Personal mit Gauleiter ~~25~~ Strater von Danzig aus zur Ver-
fügung.

Landrat ~~26~~ Dr. ~~27~~ wird für organisatorische Arbeiten
Kreisrat ~~28~~ durch den Gau Pomern zur
Verfügung gestellt. Dem Landrat von ~~29~~ wird der Kreis-
rat ~~30~~ mit dem Gau Pomern Organisationstrup-
pen ~~31~~ ~~32~~ ~~33~~ ~~34~~ ~~35~~ ~~36~~ ~~37~~ ~~38~~ ~~39~~ ~~40~~ ~~41~~ ~~42~~ ~~43~~ ~~44~~ ~~45~~ ~~46~~ ~~47~~ ~~48~~ ~~49~~ ~~50~~ ~~51~~ ~~52~~ ~~53~~ ~~54~~ ~~55~~ ~~56~~ ~~57~~ ~~58~~ ~~59~~ ~~60~~ ~~61~~ ~~62~~ ~~63~~ ~~64~~ ~~65~~ ~~66~~ ~~67~~ ~~68~~ ~~69~~ ~~70~~ ~~71~~ ~~72~~ ~~73~~ ~~74~~ ~~75~~ ~~76~~ ~~77~~ ~~78~~ ~~79~~ ~~80~~ ~~81~~ ~~82~~ ~~83~~ ~~84~~ ~~85~~ ~~86~~ ~~87~~ ~~88~~ ~~89~~ ~~90~~ ~~91~~ ~~92~~ ~~93~~ ~~94~~ ~~95~~ ~~96~~ ~~97~~ ~~98~~ ~~99~~ ~~100~~ ~~101~~ ~~102~~ ~~103~~ ~~104~~ ~~105~~ ~~106~~ ~~107~~ ~~108~~ ~~109~~ ~~110~~ ~~111~~ ~~112~~ ~~113~~ ~~114~~ ~~115~~ ~~116~~ ~~117~~ ~~118~~ ~~119~~ ~~120~~ ~~121~~ ~~122~~ ~~123~~ ~~124~~ ~~125~~ ~~126~~ ~~127~~ ~~128~~ ~~129~~ ~~130~~ ~~131~~ ~~132~~ ~~133~~ ~~134~~ ~~135~~ ~~136~~ ~~137~~ ~~138~~ ~~139~~ ~~140~~ ~~141~~ ~~142~~ ~~143~~ ~~144~~ ~~145~~ ~~146~~ ~~147~~ ~~148~~ ~~149~~ ~~150~~ ~~151~~ ~~152~~ ~~153~~ ~~154~~ ~~155~~ ~~156~~ ~~157~~ ~~158~~ ~~159~~ ~~160~~ ~~161~~ ~~162~~ ~~163~~ ~~164~~ ~~165~~ ~~166~~ ~~167~~ ~~168~~ ~~169~~ ~~170~~ ~~171~~ ~~172~~ ~~173~~ ~~174~~ ~~175~~ ~~176~~ ~~177~~ ~~178~~ ~~179~~ ~~180~~ ~~181~~ ~~182~~ ~~183~~ ~~184~~ ~~185~~ ~~186~~ ~~187~~ ~~188~~ ~~189~~ ~~190~~ ~~191~~ ~~192~~ ~~193~~ ~~194~~ ~~195~~ ~~196~~ ~~197~~ ~~198~~ ~~199~~ ~~200~~ ~~201~~ ~~202~~ ~~203~~ ~~204~~ ~~205~~ ~~206~~ ~~207~~ ~~208~~ ~~209~~ ~~210~~ ~~211~~ ~~212~~ ~~213~~ ~~214~~ ~~215~~ ~~216~~ ~~217~~ ~~218~~ ~~219~~ ~~220~~ ~~221~~ ~~222~~ ~~223~~ ~~224~~ ~~225~~ ~~226~~ ~~227~~ ~~228~~ ~~229~~ ~~230~~ ~~231~~ ~~232~~ ~~233~~ ~~234~~ ~~235~~ ~~236~~ ~~237~~ ~~238~~ ~~239~~ ~~240~~ ~~241~~ ~~242~~ ~~243~~ ~~244~~ ~~245~~ ~~246~~ ~~247~~ ~~248~~ ~~249~~ ~~250~~ ~~251~~ ~~252~~ ~~253~~ ~~254~~ ~~255~~ ~~256~~ ~~257~~ ~~258~~ ~~259~~ ~~260~~ ~~261~~ ~~262~~ ~~263~~ ~~264~~ ~~265~~ ~~266~~ ~~267~~ ~~268~~ ~~269~~ ~~270~~ ~~271~~ ~~272~~ ~~273~~ ~~274~~ ~~275~~ ~~276~~ ~~277~~ ~~278~~ ~~279~~ ~~280~~ ~~281~~ ~~282~~ ~~283~~ ~~284~~ ~~285~~ ~~286~~ ~~287~~ ~~288~~ ~~289~~ ~~290~~ ~~291~~ ~~292~~ ~~293~~ ~~294~~ ~~295~~ ~~296~~ ~~297~~ ~~298~~ ~~299~~ ~~300~~ ~~301~~ ~~302~~ ~~303~~ ~~304~~ ~~305~~ ~~306~~ ~~307~~ ~~308~~ ~~309~~ ~~310~~ ~~311~~ ~~312~~ ~~313~~ ~~314~~ ~~315~~ ~~316~~ ~~317~~ ~~318~~ ~~319~~ ~~320~~ ~~321~~ ~~322~~ ~~323~~ ~~324~~ ~~325~~ ~~326~~ ~~327~~ ~~328~~ ~~329~~ ~~330~~ ~~331~~ ~~332~~ ~~333~~ ~~334~~ ~~335~~ ~~336~~ ~~337~~ ~~338~~ ~~339~~ ~~340~~ ~~341~~ ~~342~~ ~~343~~ ~~344~~ ~~345~~ ~~346~~ ~~347~~ ~~348~~ ~~349~~ ~~350~~ ~~351~~ ~~352~~ ~~353~~ ~~354~~ ~~355~~ ~~356~~ ~~357~~ ~~358~~ ~~359~~ ~~360~~ ~~361~~ ~~362~~ ~~363~~ ~~364~~ ~~365~~ ~~366~~ ~~367~~ ~~368~~ ~~369~~ ~~370~~ ~~371~~ ~~372~~ ~~373~~ ~~374~~ ~~375~~ ~~376~~ ~~377~~ ~~378~~ ~~379~~ ~~380~~ ~~381~~ ~~382~~ ~~383~~ ~~384~~ ~~385~~ ~~386~~ ~~387~~ ~~388~~ ~~389~~ ~~390~~ ~~391~~ ~~392~~ ~~393~~ ~~394~~ ~~395~~ ~~396~~ ~~397~~ ~~398~~ ~~399~~ ~~400~~ ~~401~~ ~~402~~ ~~403~~ ~~404~~ ~~405~~ ~~406~~ ~~407~~ ~~408~~ ~~409~~ ~~410~~ ~~411~~ ~~412~~ ~~413~~ ~~414~~ ~~415~~ ~~416~~ ~~417~~ ~~418~~ ~~419~~ ~~420~~ ~~421~~ ~~422~~ ~~423~~ ~~424~~ ~~425~~ ~~426~~ ~~427~~ ~~428~~ ~~429~~ ~~430~~ ~~431~~ ~~432~~ ~~433~~ ~~434~~ ~~435~~ ~~436~~ ~~437~~ ~~438~~ ~~439~~ ~~440~~ ~~441~~ ~~442~~ ~~443~~ ~~444~~ ~~445~~ ~~446~~ ~~447~~ ~~448~~ ~~449~~ ~~450~~ ~~451~~ ~~452~~ ~~453~~ ~~454~~ ~~455~~ ~~456~~ ~~457~~ ~~458~~ ~~459~~ ~~460~~ ~~461~~ ~~462~~ ~~463~~ ~~464~~ ~~465~~ ~~466~~ ~~467~~ ~~468~~ ~~469~~ ~~470~~ ~~471~~ ~~472~~ ~~473~~ ~~474~~ ~~475~~ ~~476~~ ~~477~~ ~~478~~ ~~479~~ ~~480~~ ~~481~~ ~~482~~ ~~483~~ ~~484~~ ~~485~~ ~~486~~ ~~487~~ ~~488~~ ~~489~~ ~~490~~ ~~491~~ ~~492~~ ~~493~~ ~~494~~ ~~495~~ ~~496~~ ~~497~~ ~~498~~ ~~499~~ ~~500~~ ~~501~~ ~~502~~ ~~503~~ ~~504~~ ~~505~~ ~~506~~ ~~507~~ ~~508~~ ~~509~~ ~~510~~ ~~511~~ ~~512~~ ~~513~~ ~~514~~ ~~515~~ ~~516~~ ~~517~~ ~~518~~ ~~519~~ ~~520~~ ~~521~~ ~~522~~ ~~523~~ ~~524~~ ~~525~~ ~~526~~ ~~527~~ ~~528~~ ~~529~~ ~~530~~ ~~531~~ ~~532~~ ~~533~~ ~~534~~ ~~535~~ ~~536~~ ~~537~~ ~~538~~ ~~539~~ ~~540~~ ~~541~~ ~~542~~ ~~543~~ ~~544~~ ~~545~~ ~~546~~ ~~547~~ ~~548~~ ~~549~~ ~~550~~ ~~551~~ ~~552~~ ~~553~~ ~~554~~ ~~555~~ ~~556~~ ~~557~~ ~~558~~ ~~559~~ ~~560~~ ~~561~~ ~~562~~ ~~563~~ ~~564~~ ~~565~~ ~~566~~ ~~567~~ ~~568~~ ~~569~~ ~~570~~ ~~571~~ ~~572~~ ~~573~~ ~~574~~ ~~575~~ ~~576~~ ~~577~~ ~~578~~ ~~579~~ ~~580~~ ~~581~~ ~~582~~ ~~583~~ ~~584~~ ~~585~~ ~~586~~ ~~587~~ ~~588~~ ~~589~~ ~~590~~ ~~591~~ ~~592~~ ~~593~~ ~~594~~ ~~595~~ ~~596~~ ~~597~~ ~~598~~ ~~599~~ ~~600~~ ~~601~~ ~~602~~ ~~603~~ ~~604~~ ~~605~~ ~~606~~ ~~607~~ ~~608~~ ~~609~~ ~~610~~ ~~611~~ ~~612~~ ~~613~~ ~~614~~ ~~615~~ ~~616~~ ~~617~~ ~~618~~ ~~619~~ ~~620~~ ~~621~~ ~~622~~ ~~623~~ ~~624~~ ~~625~~ ~~626~~ ~~627~~ ~~628~~ ~~629~~ ~~630~~ ~~631~~ ~~632~~ ~~633~~ ~~634~~ ~~635~~ ~~636~~ ~~637~~ ~~638~~ ~~639~~ ~~640~~ ~~641~~ ~~642~~ ~~643~~ ~~644~~ ~~645~~ ~~646~~ ~~647~~ ~~648~~ ~~649~~ ~~650~~ ~~651~~ ~~652~~ ~~653~~ ~~654~~ ~~655~~ ~~656~~ ~~657~~ ~~658~~ ~~659~~ ~~660~~ ~~661~~ ~~662~~ ~~663~~ ~~664~~ ~~665~~ ~~666~~ ~~667~~ ~~668~~ ~~669~~ ~~670~~ ~~671~~ ~~672~~ ~~673~~ ~~674~~ ~~675~~ ~~676~~ ~~677~~ ~~678~~ ~~679~~ ~~680~~ ~~681~~ ~~682~~ ~~683~~ ~~684~~ ~~685~~ ~~686~~ ~~687~~ ~~688~~ ~~689~~ ~~690~~ ~~691~~ ~~692~~ ~~693~~ ~~694~~ ~~695~~ ~~696~~ ~~697~~ ~~698~~ ~~699~~ ~~700~~ ~~701~~ ~~702~~ ~~703~~ ~~704~~ ~~705~~ ~~706~~ ~~707~~ ~~708~~ ~~709~~ ~~710~~ ~~711~~ ~~712~~ ~~713~~ ~~714~~ ~~715~~ ~~716~~ ~~717~~ ~~718~~ ~~719~~ ~~720~~ ~~721~~ ~~722~~ ~~723~~ ~~724~~ ~~725~~ ~~726~~ ~~727~~ ~~728~~ ~~729~~ ~~730~~ ~~731~~ ~~732~~ ~~733~~ ~~734~~ ~~735~~ ~~736~~ ~~737~~ ~~738~~ ~~739~~ ~~740~~ ~~741~~ ~~742~~ ~~743~~ ~~744~~ ~~745~~ ~~746~~ ~~747~~ ~~748~~ ~~749~~ ~~750~~ ~~751~~ ~~752~~ ~~753~~ ~~754~~ ~~755~~ ~~756~~ ~~757~~ ~~758~~ ~~759~~ ~~760~~ ~~761~~ ~~762~~ ~~763~~ ~~764~~ ~~765~~ ~~766~~ ~~767~~ ~~768~~ ~~769~~ ~~770~~ ~~771~~ ~~772~~ ~~773~~ ~~774~~ ~~775~~ ~~776~~ ~~777~~ ~~778~~ ~~779~~ ~~780~~ ~~781~~ ~~782~~ ~~783~~ ~~784~~ ~~785~~ ~~786~~ ~~787~~ ~~788~~ ~~789~~ ~~790~~ ~~791~~ ~~792~~ ~~793~~ ~~794~~ ~~795~~ ~~796~~ ~~797~~ ~~798~~ ~~799~~ ~~800~~ ~~801~~ ~~802~~ ~~803~~ ~~804~~ ~~805~~ ~~806~~ ~~807~~ ~~808~~ ~~809~~ ~~810~~ ~~811~~ ~~812~~ ~~813~~ ~~814~~ ~~815~~ ~~816~~ ~~817~~ ~~818~~ ~~819~~ ~~820~~ ~~821~~ ~~822~~ ~~823~~ ~~824~~ ~~825~~ ~~826~~ ~~827~~ ~~828~~ ~~829~~ ~~830~~ ~~831~~ ~~832~~ ~~833~~ ~~834~~ ~~835~~ ~~836~~ ~~837~~ ~~838~~ ~~839~~ ~~840~~ ~~841~~ ~~842~~ ~~843~~ ~~844~~ ~~845~~ ~~846~~ ~~847~~ ~~848~~ ~~849~~ ~~850~~ ~~851~~ ~~852~~ ~~853~~ ~~854~~ ~~855~~ ~~856~~ ~~857~~ ~~858~~ ~~859~~ ~~860~~ ~~861~~ ~~862~~ ~~863~~ ~~864~~ ~~865~~ ~~866~~ ~~867~~ ~~868~~ ~~869~~ ~~870~~ ~~871~~ ~~872~~ ~~873~~ ~~874~~ ~~875~~ ~~876~~ ~~877~~ ~~878~~ ~~879~~ ~~880~~ ~~881~~ ~~882~~ ~~883~~ ~~884~~ ~~885~~ ~~886~~ ~~887~~ ~~888~~ ~~889~~ ~~890~~ ~~891~~ ~~892~~ ~~893~~ ~~894~~ ~~895~~ ~~896~~ ~~897~~ ~~898~~ ~~899~~ ~~900~~ ~~901~~ ~~902~~ ~~903~~ ~~904~~ ~~905~~ ~~906~~ ~~907~~ ~~908~~ ~~909~~ ~~910~~ ~~911~~ ~~912~~ ~~913~~ ~~914~~ ~~915~~ ~~916~~ ~~917~~ ~~918~~ ~~919~~ ~~920~~ ~~921~~ ~~922~~ ~~923~~ ~~924~~ ~~925~~ ~~926~~ ~~927~~ ~~928~~ ~~929~~ ~~930~~ ~~931~~ ~~932~~ ~~933~~ ~~934~~ ~~935~~ ~~936~~ ~~937~~ ~~938~~ ~~939~~ ~~940~~ ~~941~~ ~~942~~ ~~943~~ ~~944~~ ~~945~~ ~~946~~ ~~947~~ ~~948~~ ~~949~~ ~~950~~ ~~951~~ ~~952~~ ~~953~~ ~~954~~ ~~955~~ ~~956~~ ~~957~~ ~~958~~ ~~959~~ ~~960~~ ~~961~~ ~~962~~ ~~963~~ ~~964~~ ~~965~~ ~~966~~ ~~967~~ ~~968~~ ~~969~~ ~~970~~ ~~971~~ ~~972~~ ~~973~~ ~~974~~ ~~975~~ ~~976~~ ~~977~~ ~~978~~ ~~979~~ ~~980~~ ~~981~~ ~~982~~ ~~983~~ ~~984~~ ~~985~~ ~~986~~ ~~987~~ ~~988~~ ~~989~~ ~~990~~ ~~991~~ ~~992~~ ~~993~~ ~~994~~ ~~995~~ ~~996~~ ~~997~~ ~~998~~ ~~999~~ ~~1000~~

Die 6

Brak tekstu

Chojnice, 9. września 1939

Urząd starosty

Rozkaz dzienny nr 2

W związku ze zmianami i uzupełnieniami dotychczas wydanych wytycznych obsadzi się już podporządkowane dowództwu powiaty, względnie w najbliższych dniach włączone do niego, starostami niemieckimi.

Powiat Chojnice i Tuchola — starosta Förster.

Powiat Wyrzysk i Chodzież — radca rządowy Marbach.

Staroście Försterowi na wniosek gauleitera Schwede—Coburg należy przydzielić personel ze starostwa Złotów. Personel należy tam przenieść. Poza tym dla prac organizacyjnych na Pomorzu oddelegowuje się kierownika powiatu (nazwisko nieczytelne).

Radca Marbach otrzyma również personel od gauleitera Schwede-Coburg. Bliższe dane w tej sprawie można uzyskać w Pile, w starostwie. Do prac organizacyjnych w okręgu pomorskim deleguje się Schuga (do Wyrzyska), a kierownika powiatu Mella (do Chodzieży). Siedzibą starosty Förstera są Chojnice, starosty Marbacha Chodzież.

W porozumieniu z gauleiterem Schwede-Coburg kierownictwo w w/w powiatach przejmują:

pow. Sępólno — starosta pow. Złotów dr Ackmann,

pow. Czarnków — starosta pow. Trzcianka, von Wuthenau.

Dla miasta i pow. Bydgoszcz oddelegowany przez gauleitera (nazwisko nieczytelne — prawdopodobnie: Forstera) kierownik powiatu (nazwisko nieczytelne — prawdopodobnie: Kampe) z Gdańska. Radca rządowy Nethe zostaje przy nim jako doradca w sprawach specjalnych. Pozostały personel oddelegował gauleiter Forster z Gdańska. Staroście dr Ackmannowi przydziela się do prac organizacyjnych w okręgu kierownika powiatu Grietsa, staroście von Wuthenau kierownika pow. Heydericha.

Dr Ackmann uzupełni swój personel z własnego powiatu, to samo uczyni von Wuthenau.

Kierownicy powiatów winni zająć się przede wszystkim pracami organizacyjnymi dla zorganizowania obrony kraju. Zwraca się jeszcze raz uwagę, że zakazuje się prowadzenia działalności innym partiom politycznym. Należy zwalczać i ograniczać rozdziewki między „Volksbund-leuten” i „Jungdeutschen”. Przy wyborze mężów zaufania należy wziąć pod uwagę, że jedna z dwóch organizacji winna być faworyzowana. Dla powołania i szkolenia policji pomocniczej, wywodzącej się z „obrońców kraju”, wyrażam przekonanie, że każdemu staroście odda się do dyspozycji pomieszczenia żandarmerii lub policji komunalnej. O ile starostowie przygranicznych powiatów mogą takowe pomieszczenia znaleźć, należy natychmiast podjąć tę pracę. W porozumieniu z gauleiterem Schwede-Coburg prosi się ustnie prezydenta prowincji w Pile o osobiste zainteresowanie się tą sprawą.

(Tekst nieczytelny) powiatów Kartuzy, Tczew, Starogard Gdański i Kościerzyna winni być wysiedleni z terenów dawnego okręgu gdańskiego. Podobnie rzecz ma się z powiatami Nowe Miasto i Gdynia. Gauleiter Forster winien otrzymać personel dla Świecia, Chełmna oraz dla Grudziądza. Dotyczy to również Torunia.

Należy zabiegać, żeby w krótkim czasie oddać do dyspozycji powiatów komisarycznych kierowników powiatów.

Dowództwo naczelne zmieniło siedzibę.

Podczas szybkich przemarszów wojsk możliwe są akcje rabunkowe, należy się też liczyć z aktywną kontrakcją. W związku z powyższym należy likwidować skutecznie każdą próbę sabotażu lub biernego oporu. W razie konieczności trzeba powiadomić najbliższą jednostkę wojskową.

Wydałem polecenie, żeby dwa bataliony budowlane wyznaczyć do wykonania zadania. Zamierzam ulokować jeden batalion w Sępólnie, drugi (tekst nieczytelny) przy granicy Rzeszy i zatrudnić je tam. Żywność dla batalionów dostarczą rolnicy.

der ... Kommandos aufgegeben ...
... die ständige Verpflegung ...
... auf.

... Abdruck seiner ...
... Heimatwehr und Hilfspolizei ...
... allen Nachdruck zu fordern.

... der Stab des O.-L. voraussichtlich noch ...

Die ... Personen, die ...
... (z.B. in Form von Schecks) ausgegeben ...
... sofort dieses Notgeld mit Frist von 10 ...
... durch Handhabung aus dem Verkehr zu

... Tageszeitungen sind mir ...
... laufend 5 Exemplare ...
... Die bisher ...
... sind nachzuliefern.

... polnischen Pfarrer und alle Lehrer polnischer Volksschulen ...
... sind sofort hinsichtlich ihrer Zuverlässigkeit zu ...
... in ein Internierungslager ...
... befinden sich z. Zt. in ...
... (westlich Gamlitz), Eichenhölle, ²³ Konitz, Hinde, ²⁴ Bro ...
... (westwärts Kulin). Sofern Internierungslager ...
... der Internierungslager, ist eine Nachweisung der internierten ...
... Die Nachweisung muss enthalten: 1) ...
2) Name; 3) Geburtsort; 4) Geburtsort u. -ort; ...
5) Beruf; 6) seit welcher Zeit im ...
7) seit wann in der ...
8) Stellungnahme des ...

... 1939 - siehe auch Ziffer 6 meines ...
... Unterorganisationen ...
...
...
...
...

...

W załączeniu przesyłam odpis mojego postanowienia z dnia 5 i 6.9. w sprawie obrony kraju i policji pomocniczej. Oczekuję z całą stanowczością kontynuowania tych przedsięwzięć. Z dniem 10.9. sztab przypuszczalnie przeniesie się do Bydgoszczy. Gminy oraz inne korporacje i osoby, które wydały pieniądze w jakiegokolwiek postaci (np. czeki) winny niezwłocznie te pieniądze oddać. Walory te należy wycofać.

Z dzienników, które mogą ukazywać się, proszę dostarczać mi po 5 egzemplarzy do użytku służbowego. Gazety, które już się ukazały, należy też dostarczyć.

Wszystkich księży katolickich oraz nauczycieli polskiej narodowości należy poddać kontroli ich niezawodności (lojalności), a w przypadku stwierdzenia nielojalności kierować do obozu dla internowanych. Obozy te znajdują się aktualnie w Wysokiej, Chojnicach, Lipke, Bydgoszczy, Tucholi i Tirewo (na południe od Chełmna). W razie kierowania do obozu dla internowanych proszę przesłać mi dane dotyczące tej osoby. Informacja winna zawierać: nazwisko, imiona, datę i miejsce urodzenia, adres, zawód, jak długo pracuje w zawodzie, od kiedy mieszka w gminie, krótką charakterystykę osoby zaufanej, opinię urzędu.

W dyspozycji z 5.9.1939 r. patrz też p. 6 mojego rozkazu. Poleciałem zjednoczyć wszystkie miejscowe organizacje i związki oraz inne partie — (dalej tekst nieczytelny).

W ten sposób wyjaśniono wszystkie rozdziewki partyjne, powstałe wśród członków obu partii. Rozdziewki te nie powinny mieć więcej miejsca. Oczekuję w miarę szybkiego wpływu na zjednoczenie wszystkich wchodzących w rachubę volksdeutschów w obronie kraju. Aby przeprowadzić to połączenie bezkolizyjnie, poleciłem pozostawić volksdeutshom mieszkania. W razie uzyskania jakichkolwiek wiadomości w kwestii werbowania, proszę o informację.

W/z podpis nieczytelny

a Podkreślenia w tekście.

b Podpis złożony odręcznie. Mimo zwęglenia dokumentu, daje się dość łatwo odczytać jako: Herrmann.

¹ Chojnice.

² Tuchola.

³ Chodzież.

⁴ Złotów.

⁵ Schwede — Coburg — gauleiter Pomorza Zachodniego.

⁶ Pila.

⁷ Wyrzysk.

⁸ Sępólno.

⁹ Czarnków.

¹⁰ Trzcianka.

¹¹ Bydgoszcz.

¹² Gdańsk.

¹³ Kartuzy.

¹⁴ Tczew.

¹⁵ Starogard Gdański.

¹⁶ Kościerzyna.

¹⁷ Wejherowo.

¹⁸ Zmieniona następnie na Gotenhafen — Gdynia.

¹⁹ Świecie.

²⁰ Chełmno.

²¹ Grudziądz.

²² Toruń.

²³ Wysoka w rejonie Sępólna.

²⁴ Lipka. Nazwę tę nosi szereg miejscowości, m. in. Lipka w pobliżu Złotowa, Lipka w pow. Wejherowo, Lipka k. Chełmna.

Bydgoszcz, 9 września 1939

Odezwa do całej ludności Bydgoszczy

W nocy 7/8 września 1939 doszło na terenie miasta do poważnych rozruchów i regularnej wymiany ognia. Tego rodzaju wydarzeń nie będzie się w żadnym wypadku tolerowało.

W związku z powyższym zarządza się:

1. Każdy, kto strzela do niemieckich żołnierzy lub osób cywilnych względnie zaatakuje z bronią lub innym narzędziem, zostanie rozstrzelany. Dotyczy to także tych, których napotka się przy plądrowaniu i rabunku.
2. Większość zakładników, pojmanyh w nocy 8.9. zostanie rozstrzelana, jeżeli oddane zostaną strzały do jednego choćby Niemca lub zaatakuje go. Zakładników pokaże się ludności na rynku.
3. Zabrania się wyszynku alkoholu w każdej postaci, także wina w butelkach. W przypadku stwierdzenia pominięcia zakazu, lokal lub sklep zostanie zamknięty.
4. Godzinę policyjną przesuwa się ze skutkiem natychmiastowym do 18.30. Przebywanie na ulicy po tej godzinie aż do 6.00 rano jest zabronione. Na tenże okres zabrania się otwierania okien.
5. Zarządza się zaciemnienie każdego oświetlonego pomieszczenia — na czas trwania stanu wojennego.

W interesie ludności i każdego mieszkańca leży niezwłoczne przywrócenie porządku i uregulowanie spraw gospodarczych.

Pełnomocnik administracji
cywilnej miasta Bydgoszczy i okolicy
Kampe
kierownik pow. NSDAP

Komendant strefy tyłów
obszaru armijnego 580
Braemer
generał major

Mühlberg, den 9. September 1939

Auftrag an die gesamte Bevölkerung

In der Nacht vom 7. zum 8. September 1939 ist es zu besonders starken Unruhen und regelrechten Pogromen in Mühlberg gekommen. Diese Verhältnisse werden unter jeder Hinsicht nicht geduldet.

Es wird angeordnet:

- 1) Jeder darf auf Deutsche Soldaten nicht ansetzen, aber eine Waffe oder einen Angriffswerkzeug nicht offen mit sich führen. Ebenso wird jeder ermahnt, der bei Ausschlag des Provokations oder Plünderens betroffen wird.
 - 2) Wie am 8. September in größeren, unruhigen Gesellschaften werden ebenfalls verboten, sich nach irgendwelchen Deutschen zu richten und oder Angriffe gegen Deutsche unternommen zu lassen. Die Geiseln werden der Sicherheit der Bevölkerung gefährlich.
 - 3) Der Ausschank von Alkohol in jeder Form, auch Flaschenweise, ist verboten. Im Übertretungsfall ist die Wirtschaft gegen den Ausschankende geschlossen.
 - 4) Die Polizeistunde ist von 15 Uhr bis 2 Uhr vorverlegt. Das Betreten der Straße ist von dieser Zeitpunkt ab bis 6 Uhr morgens verboten. Für die letzten 2 Stunden ist das Verbot, Fußgänger zu führen.
- Wie die Natur des Krieges es mit sich bringt, werden die Verbrechen jedes einzelnen achteten Kommandos bestraft.
- Es liegt im Interesse der Bevölkerung sowie jedes Einzelnen, dass die unbedingte Ordnung wieder hergestellt wird und die Wirtschaftsbetriebe wieder in Tätigkeit kommen.

Stabschef der Zivilverwaltung der Stadt Brauner

Kapitän
feldwebel des Reichs B.A.P.

Commandant des vorkrieglichen
Arbeitsbereichs 560

Brauner,
Generalmajor.

a Podkreślenie w tekście.

b Brak podpisów.

¹ Braemer Walter, generał major. Dowódca strefy tyłów 580 obszaru armijnego. W okresie od 26.VIII.1939 do 4.X.1939 r. podlegał naczelnemu dowództwu 4 armii (Armee Oberkommando 4). Polska wystąpiła z żądaniem ekstradycji Braemera w celu postawienia go w stan oskarżenia przed sądem polskim. Wniosek ekstradycyjny odrzucony został przez trybunał brytyjski. Szczegóły patrz T. Esmann, W. Jastrzębski, publikacja wymieniona w przyp. 1 do dokumentu 1, s. IX, XI, XII, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 102, 123, 127, 129, 151, 152, 153, 154, 155, 222, 237, 240, 243, 249.

Die Ortskommandantur

hier b

Hauptmann He

a

Es war von verschiedenen Volkdeutschen darauf auf-
merksam gemacht worden, dass die Unsicherheit in der süd-
lichen Stadt gelegenen Schwedenhöhe immer noch sehr
groß sein soll. Die Schwedenhöhe ist mir als ein Verbre-
cherviertel, in dem sehr radikale Elemente wehnen sollen
geschildert worden.

In der vergangenen Nacht ist dort kurz nachdem die
Streife der Hilfspolizei durchgezogen war, geschossen wor-
den, Ich bitte daher um die Einrichtung eines Streifen-
dienstes in diesem Stadtteil.

Eben bekam ich auch die Nachricht, dass gegen
Ihr nachmittags in Borsdorf (Frankenhof) in der Nähe
eil der Stadt geschossen worden sein sollte. Vielleicht las
ich auch hier über die Tätigkeit eines Streifen-
dienstes. Ich bitte daher um die Einrichtung eines Streifen-
dienstes, um die Sicherheit zu gewährleisten.

Bürgermeister

Regierungsrat

Komendantura miejscowa
Kapitan Heyer
w miejscu

Różni volksdeutsche zwracają mi uwagę, że w południowej części miasta na Szwederowie panuje wciąż poważny zamęt. Szwederowo przedstawiono mi jako dzielnicę przestępców, w której mieszkają bardzo radykalne elementy.

Ubiegłej nocy ostrzelano tam przechodzący patrol policji pomocniczej. Proszę o wzmocnienie patroli w tej części miasta.

Otrzymałem też wiadomość, że po południu w miejscowości Bocianowo oddano strzały. Może i tu uda się zaprowadzić ład tworząc patrole. Policja pomocnicza jest niewystarczająco uzbrojona dla skutecznej ochrony.

Nadburmistrz dzielnicy
radca rządu

^a Dopiski odręczne w dokumencie.

^b Podkreślenia w tekście dokumentu.

¹ Skrót oznacza zu Händen.

² Heyer, kapitan, mianowany przez generała majora Braemera pełniącym obowiązki komendanta miasta Bydgoszczy.

Bromberg, den 1. September 1904

An die Kommission

Für die Sicherung der sa-
civilbevölkerung, die zur Strafe
erscheint, bitte ich die Mac-
die nächtliche Sperrzeit auszu-
en zu stellen:

1. Domherr Probst, Paul
2. Vikar der Kathol. Kirche
3. " " " "
4. Pfarrverweser

9. Vikar

10.

11. P

Lehrer/Lehrer

Bydgoszcz, wrzesień 1939

Do Komendantury
w miejscu

Dla zapewnienia ludności cywilnej działalności duszpasterskiej a tym samym dla utrzymania spokoju proszę o uchylenie nocnej godziny policyjnej dla w/w osób:

1. kanonika Józefa Schulza
2. wikariusza Jana Schneidera
3. " Jana Jakubowskiego
4. proboszcza Czesława Pałkowskiego
5. " Bernarda Polzina
6. " Wagnera
7. " w Czyżkówku prof. Kukułki
8. dziekana, proboszcza Kazimierza Stepczyńskiego
9. wikariusza Kazimierza Grabianki
10. " Adama Musiała
11. proboszcza Alojzego Kaluszki.

Nadburmistrz

^a Podkreślenie w tekście.

^b Brak podpisu.

¹ Józef Schulz, kanonik. Aresztowany w Bydgoszczy, osadzony został następnie w obozie koncentracyjnym w Buchenwaldzie. Zginął tam w marcu 1940 r.

Folgende Persönlichkeiten sind als Festnahme...

1. Dr. Tyrowicz, Vorsitzender des Festnahme...
2. Fiedler, Stadtrat
3. Domherr Probst Josef Schulz
4. Dekan Domherr Kasimir Staszewski, Pfarrer von der Herz-Jesu-Kirche
5. Vikar der Kath. Pfarrkirche...
6. ...
7. Pfarrvorwaser da ...
8. ...
9. ...
10. ...
11. Vikar der Herr ...
12. ...
13. Kaufmann ...
14. Beisitzer ...
15. Hybleki ...
16. Baranowski ...
17. Lagerhaus ...
18. Buwinski ...
19. Kurzman ...
20. ...
21. ...
22. ...
23. ...
24. ...
25. ...
26. ...
27. ...
28. ...
29. ...
30. ...

Niżej wymienione osoby należy niezwłocznie aresztować:

1. Dr Typrowicz, przewodniczący zrzeszenia handlowego i adwokat
2. Fiedler, radca miejski
3. kanonik Józef Schulz
4. dziekan Kazimierz Stepczyński, kanonik oraz proboszcz parafii kościoła Serca Jezusa
5. wikariusz kościoła katolickiego Johann Schneider
6. " " " J. Jakubowski
7. proboszcz kościoła Św. Trójcy Czesław Talkowski (?)
8. " " NMP Bernard (?) Połzin
9. " " Św. Wincentego (?) Wagner
10. " " Św. Antoniego w Czyżkówku prof. Kukułka
11. wikariusz kościoła Serca Jezusa Kazimierz Grabianka
12. " " " " Adam Musiał
13. kupiec Czesław Be...(?)
14. Dziaatkiewicz Marian, Garbary 3, Kącik
15. Rybicki, aptekarz, Stary Rynek (Friedrichsplatz)
16. Baranowski (?), ul. Szkolna (Schulstrasse)
17. inżynier Ireneusz Pietzonka, ul. Gdańska 40 (Danzigerstrasse)
18. Burzyński, mistrz piekarski, ul. Dworcowa 24 (Bahnhofstrasse)
19. Burzyński, handlarz węglem (?), Mittelstrasse 34 (ul. Środkowa ?)
20. Forst (?), ul. Gdańska 24 (Danzigerstrasse)
21. ...czewski Bernard, ul. Gdańska 7 (Danzigerstrasse)
22. ...biejewski Kazimierz, Płocka 14

1. ...oltkestrasse 2
2. ...illstrasse 12
3. ...Rechtsanwalt, Bahnhofstrasse 2
4. ...Stanislaw Wilhelmstrasse 2
5. Dr. Fischback, Seleslav, Ka. Skorupki 2
6. Dr. Gussynski, Stefan, Hansigerstrasse 22
7. Gloryn H. Theaterplatz 3
8. Dr. Gintycki, Nizol, Miltkestrasse/Cieszkowski
9. Dr. Glinaki, Jazny, Goethestrasse 2
10. Matecki, Nanga 10 /Friedrichstrasse
11. Kraczkowski, Krol Jolwiga 27 /Viktoriastrasse
12. Cylkowski, Stefan, Matejki 2 /Schlosserstrasse
13. Hechlincki, Jakob, Bogdana 5
14. Haring, Wladyslaw, Theaterplatz 2
15. Kowanski S.L. Torwaka 37 /Thornerstrasse
16. Dr. Kowicki, Karolowa 27-naka 36
17. Schulinspektorat, Opatkowski /Kosciuszki
18. Jozefowicz, Wikolod, Wladyslaw 13
19. " Wladyslaw, Torwaka 43
20. Kabat, W. Dzierzowa 12 /Kantorstrasse
21. Dr. Kaszynski, Stanislaw, Gdanska 19 /Danziger
22. Dr. Kawczynski, ... 21 /Alionabekstrasse
23. Kedziercki, Zdzislaw, ... 11 /Goethestr. 11
24. Pajdiercki, Apothek ... Fabrikstrasse
25. Tarasiewicz, Apothek ... Apotheke in ...
26. ... Wladyslaw, ...
27. ... Wladyslaw, ...
28. ... Wladyslaw, ...
29. ... Wladyslaw, ...
30. ... Wladyslaw, ...
31. ... Wladyslaw, ...
32. ... Wladyslaw, ...
33. ... Wladyslaw, ...
34. ... Wladyslaw, ...
35. ... Wladyslaw, ...
36. ... Wladyslaw, ...
37. ... Wladyslaw, ...
38. ... Wladyslaw, ...
39. ... Wladyslaw, ...
40. ... Wladyslaw, ...
41. ... Wladyslaw, ...

23. ...bowski J. ...oltkestrasse 9 (ul. Cieszkowskiego)
24. ...linski, ul. Jagiellońska 12 (Wilhelmstrasse)
25. Esden-Tempski, adwokat, ul. Dworcowa 2
26. Filipowicz Stanisław, ul. Jagiellońska 2 (Wilhelmstrasse)
27. Dr Fischbach Bolesław, Ks. Skorupki 2
28. Dr Gaszyński Stefan, ul. Gdańska 39
29. Gieryn N., plac Teatralny 6
30. Dr Gintylio Witold, ul. Cieszkowskiego (Moltkestrasse) nr 6
31. Dr Gliński Jerzy, ul. 20 Stycznia 8 (Goethestrasse)
32. Matecki, Długa 10 (Friedrichstrasse)
33. Kraczkowski, ul. Królowej Jadwigi (Viktoriastrasse) 27
34. Cylkowski Stefan, Matejki 2 (Schlosserstrasse)
35. Hechliński Jakób, Podgórna 5
36. Hering Władysław, plac Teatralny 2
37. Borowski S.L., Toruńska 57 (Thornerstrasse)
38. Dr Howiecki Kazimierz, Gdańska 36
39. inspektor szkolny, ul. Cieszkowskiego (przeszukać)
40. Józefowicz Nikodem, Zaścianek 12
41. " Władysław, Pómorska 43
42. Kabat, W. Dworcowa 9 (Bahnhofstrasse)
43. Dr Kaczyński Stanisław, Gdańska 17 (Danzigerstrasse)
44. Dr Kawczyński, Śniadeckich 21 (Eliesabethstrasse)
45. Kędzierski Zdzisław, ul. 20 Stycznia 41 (Goethestr. 41)
46. Paździerski, aptekarz i posiadacz fabryki
47. Tarasiewicz, aptekarz (apteka na Szwederowie)
48. Kapturkiewicz Władysław, Konarskiego 9
49. Kretowicz Kazimierz, Chrobrego 3
50. ...iedrowski, właściciel drogerii, Długa (Friedrichstrasse)
51. Krzymiński, Gdańska 5
52. ...czewski Stanisław, ul. ...łkowskiego 4
53. Chełkowski (?), plac Wolności (Weltzienplatz), szpital
54. ...rowski, właściciel fabryki
55. Dr Lewiński, K. Cieszkowskiego 9 (Moltkestrasse)
56. Łaganowski Robert, Kozietułskiego 8
57. Maciejewski Bolesław, Friedrichstrasse 11 (ul. Długa)

- owaki, Fabrikbesitzer
 47. Lewinski, E. Cieszkowskiego 3 / Polkestrasse/
 48. Maganowski, Robert, Kazimierski 8
 49. Maciejewski, Bolesław, Friedrichstrasse 11
 50. Makiewicz, Josef, Jagiellońska 13 / Wilhelmstrasse/
 51. Jarnak, Josef, Direktor, Proszna-Platz 23 / Verleinerung der
 Altona-Strasse/
 52. Niedmasyński, Czesław, Gdańska 22 / Dampferstr.
 53. Niedzielski, Edmund, Moniuszki 3
 54. Ludwik, Advokat, Stary Rynek 3 / Friedrichs-
 Platz 3/
 55. M.B. Lewandowski, Drogeriebesitzer, Długa / Friedrichstrasse/
 56. Niedzwiecki, Jerzy, Śniadeckich 10 / Elisabethstrasse 10/
 57. Niemcewski, Fr. Jana 19 / Friedenstrasse in Sokolnische
 Platz

58. Dr Makiewicz Józef, Jagiellońska 10 (Wilhelmstrasse)
59. Jerzak Józef, dyrektor, Promenada 23 (przedłużenie ul. Jagiellońskiej)
60. Dr Nieduszyński Czesław, Gdańska 32 (Danzigerstrasse)
61. Niedzielski Edmund, Moniuszki 3
62. " Ludwik, adwokat, Stary Rynek 3 (Friedrichsplatz 3)
63. A.B. Lewandowski, właściciel drogerii, ul. Długa (Friedrichstrasse)
64. Niedźwiecki Jerzy, Śniadeckich 10 (Eliesabethstrasse 10)
65. Niemczewski Fr., Jasna 19 (Friedenstrasse ... ?).

¹ Bardzo znamienity jest skład osobowy prezentowanej listy mieszkańców Bydgoszczy, podlegających natychmiastowemu aresztowaniu. Obok księży, inspektora szkolnego i adwokatów, umieszczono na niej drogistów, farmaceutów, inżynierów i rzemieślników. Zgodzić się trzeba z tezą J. Gumkowskiego i R. Kuczmy wyrażoną w publikacji cyt. w przyp. 1 do dokumentu nr 1, s. 24, że „Okupant hitlerowski dążył przede wszystkim do tego, ażeby zniszczyć te warstwy społeczne, które przedstawiały dla niego największe niebezpieczeństwo jako potencjalne siły przyszłego ruchu oporu. Dlatego też akcja eksterminacyjna objęła przede wszystkim inteligencję pracującą, nauczycielstwo, duchowieństwo, patriotyczne koła mieszkańców miast”. Jak w praktyce realizowano tak ukierunkowaną politykę eksterminacyjną świadczy m. in. fragment raportu sytuacyjnego komendanta policji bezpieczeństwa z 14 listopada 1939 r.: „[...] W Bydgoszczy nie ma już inteligencji polskiej, która mogłaby aktywnie działać. W ciągu ostatnich dni zlikwidowano 250 osób, głównie nauczycieli, księży oraz członków Związku Zachodniego” (tamże, s. 26). Patrz także publikowany wyżej dokument 10 (Rozkaz dzienny nr 2 z 9 września 1939 r.), który szczegółowo omawia tryb i sposób internowania księży i nauczycieli polskich w Bydgoszczy. Zachowało się także sprawozdanie sytuacyjne z 11 listopada 1939 r. Zawiera ono następujące stwierdzenie: „Akcję przeprowadzoną przeciwko inteligencji polskiej należy uważać za zakończoną. W czasie od 30 X do 10 XI zostało

	zlikwidowanych	ewakuowanych	zwolnionych
nauczycieli i nauczycielek	73	68	66
adwokatów i notariuszy	3	2	1
aptekarzy	2	—	5
sędziów	—	1	1
urzędników skarbowych	13	3	10
administracji miejskiej	1	—	4
różne zawody	2	1	4

8 byłych polskich oficerów doprowadzono do oficerskiego obozu zbiorczego” (patrz R. Esman, W. Jastrzębski, publ. powołana w przyp. 1 do dokumentu 1, s. 91, 213).

² Patrz przypis 1 do dokumentu 13.

³ Pietrzonka Ireneusz, inżynier. Pracował przed 1939 r. w elektrowni w Bydgoszczy. Jego zwierzchnikiem był inż. Jan Tymowski. W dniu 9 listopada 1939 r. komisaryczny kierownik elektrowni Reh zwrócił się do W. Kampego o natychmiastowe aresztowanie obu „o ile możności z rodzinami ze względu na bezpieczeństwo zakładów”. W tym samym dniu W. Kampe polecił załatwienie tej sprawy dyrektorowi kryminalnemu Loellgenowi zaznaczając, że w rachubę wchodzi likwidacja całych rodzin. W dniu 10 listopada 1939 r. niezidentyfikowany asesor kryminalny (prawdopodobnie na polecenie Loellgena) złożył w tej sprawie obszernie sprawozdanie, które zawiera dokładną charakterystykę obu rodzin. O Ireneuszu Pietrzonce czytamy w nim co następuje: „Pietrzonkę trzeba uważać za rdzennego Polaka, który jednak zawsze był życzliwie usposobiony do Niemców. Zonaty jest z Niemką z Wrocławia, która prawie nie rozumie po polsku. Językiem potocznym w rodzinie jest język niemiecki”. Wszystkie wspomniane dokumenty, w pełnym brzmieniu, zawarte są w publikacji T. Esmana, W. Jastrzębskiego powołanej w przyp. 1 do dokumentu 1, na s. 81, 82, 84, 205, 206, 207.